

כבוד, שיזמן הנכרי שיאכל עמו, אבל אין למכור לו ואף לא ליתן לו חתיכת בשר חי (ים של שלמה חולין פ"ד ד). 'וצריך ליוהר בזה' (שו"ת רב פעלים ח"ד יו"ד לה). ויש חולקים (מהריט"א, שאין לחדש גזרה דרבנן מדעתנו).

ג. יש אומרים שכשם שבכור בעל מום נאכל לנכרי, כך נאכל לבעלי חיים [ולא אמרו 'ואכלת – ולא לכלביך' אלא בבשר שאינו ראוי לאכילת ישראל, וכדלהלן] (עתוס' זבחים ע"א); אבל לא ישליך את הבשר ממש דרך בזיון אלא רק בכגון שמשליך את נותר מהבשר עם העצמות (עפ"י יש"ש חולין פ"ד. וע' רמ"א יו"ד שו). ויש אוסרים מעיקר הדין (ער"ן ורשב"א חולין סט; רבנו ירוחם. וכן נטה הש"ך יו"ד שם סק"ח).

ד. כל זה אמור בבכור שהותר באכילה לישראל, אבל בכור שמת או שנשחט ללא התר מומחה, או שנמצא טרפה – הרי זה ייקבר ולא יאכל לנכרי, ואפילו לר' עקיבא. ואפילו עורו ייקבר (עפ"י תוס' ורא"ש, שו"ת מהרי"ל מב קג. וכן פסק בשו"ע יו"ד שז, ב). ואולם הרמב"ם (ג, י) פסק שאם נשחט עפ"י מומחה ונמצא טרפה – יאותו הכהנים בעורו. ונוהגים לקבור בכור שמת בסדין בבית הקברות, וצריך לקברו מעט בעומק פן יבא לחטט אחריהם (באר היטב שו. ומובא ברב פעלים ח"ד יו"ד לה).

ב. פסולי המוקדשין; משמע בגמרא שאפילו בית שמאי שאסרו להאכיל קדשים פסולים למי שטומאה יוצאה עליו מגופו, לא אסרו אלא בבכור אבל בשאר פסולי המוקדשין מותר (אך אפשר שלראבר"ש אסור. וצ"ב). ולבית הלל נראה שאין חילוק בין בכור לשאר פסוה"מ להאכל לזרים ולטמאים (עפ"י מפרשים).

ג. שנינו בברייתא: אין מרגילים בבכור ולא בפסולי המוקדשין. רב חסדא העמידה כדעת בית שמאי המחמירים בקדושת בכור בעל מום כנ"ל, הלכך אסור להרגילו משום בזיון, כי ע"י שדואג להפשיט העור בשלמותו, חותך הבשר ופוגמו. אבל לבית הלל – מרגילים בבכור בעל מום. וכן בפסולי המוקדשין אין איסור אלא אליבא דרבי אלעזר בר"ש הסובר שפסוה"מ אף לאחר פדיון ושחיטה חלה עליהם קדושה. ואולם למסקנא פרושו שהברייתא מוסכמת לדעת הכל (כן פרש"י והרא"ש. וכ"פ הרמב"ן והרא"ש וטשו"ע יו"ד שז), שאסרו חכמים את ההרגלה משום שנראה כעובד עבודה בקדשים (רבינא), או משום שגזרו שמא ישהה את הפסולים עד שימצא בני אדם המבקשים עורות שלמים, ובתוך כך יגדל מהם עדרים ועדרים ובא לידי תקלה (ר' יוסי בר אבין).

הרמב"ם פסק [דלא כשאר ראשונים] שמרגילין בבכור. וכנראה מפרש גם לפי המסקנא שלא אסרו אלא לבית שמאי (עפ"י כסף משנה בכורות א, יט ובב"י יו"ד שז).

דפים לג – לד

- ג. א. האם מותר להטיל מום בבכור בעל מום ובפסולי המוקדשין?
 - ב. האם מותר לגרום להממת קדשים? האם מותר להטיל מום כשאין כוונתו לכך?
 - ג. בכור שאחזו דם – מה יעשה בו?
- א. הטלת מום בבכור ובקדשים בעלי מומים; לדברי חכמים אין בדבר איסור תורה (תמים יהיה לרצון – כל מום לא יהיה בו). אבל מדרבנן אסור להטיל מום בבע"מ ולא התירו אלא בבכור שאחזו דם, להצילו ולרפאותו (עתוס'). ולדברי רבי מאיר אסור מן התורה (כל מום לא יהיה בו).

ואולם פסולי המוקדשין לאחר פדיונן אין בהם איסור של הטלת מום, הגם שאסורים בגיזה ועבודה. וכן בעל מום מעיקרו, שקדם מומם להקדשם – הריהם כדקלא בעלמא שאינם קדושים אלא לדמיהם, הלכך אין בהם איסור הטלת מום.

א. הכס"מ ולח"מ נקטו בדעת הרמב"ם שהלכה כחכמים [ואף על פי שפטור כדברי חכמים, י"א שאיסור תורה יש בדבר. ע' כס"מ איסורי המזבח א, ז ולח"מ; קה"י כח]. ואולם בספר מחנה אפרים כתב שפסק כר' מאיר (וע' בהרחבה בשו"ת אחיעזר ח"ב לג).

ב. הטלת מום קבוע בבעל-מום-עובר; משמע מהרא"ש ומהתוס' (ע' בסד"ה אילימא) שאין איסור תורה בדבר. וכן פסק בשו"ע (יו"ד שיג, ה).

ובחדושי הנצי"ב צידד שבעל מום העובר מאליו, יש איסור תורה להטיל בו מום (וע' ברש"ש; מנ"ח רפד; שפ"א כאן ובמנחות נו: שו"ת אחיעזר ח"ב לד, ה; לה; 'חדושי הגר"ח על הש"ס' שנד).

יש מי שכתב שהמטיל מום בבכור תוך שמונה ללידתו, כיון שהוא מחוסר זמן הרי זה כבע"מ עובר שאין בו איסור תורה אלא דרבנן (ע' זכר יצחק גג-נד).

ג. בזמן הזה אין חיוב על הטלת מום בקדשים ואפילו לר' מאיר, לפי שהקדשים אינם ראויים אפילו לדמיהם (תוס', עפ"י ע"ז יג:). ויש סוברים שאיסור תורה הוא אעפ"י שאינו לוקה (עפ"י רמב"ם אסורי המזבח א, ז כבאור הכס"מ ועוד).

ובספק בכור בזה"ז – כתבו פוסקים לאסור. ויש שצדד להקל.

ד. משמע בתוס' שבכור שהוא בעל מום מעיקרו, מודה ר"מ שאין איסור תורה להטיל בו מום (אך יש לדחות שלפי מה שתרצו למעוטי פסוה"מ, שוב אין לנו מקור לבכור, והרי צריך על כך לימוד כמו שנקטו התוס'). ואולם מפירוש רבנו גרשום משמע שאף לפי האמת מודה ר"מ בבכור. (וע' צ"ע).

ב. אסור לגרום למום בקדשים, כגון להניח דבילה ובצק באוון כדי שיבא כלב ויאכלנה (כל מום לא יהיה בו).

א. אפשר שרבי מאיר אינו סובר כן, שהרי דורש את הכתוב בענין אחר. ויש שכתבו כן בדעת הרמב"ם להלכה, שגרמא אינו בכלל האיסור (עפ"י מנ"ח; שו"ת בית אפרים יו"ד עה. אך כאמור יש מפרשים שהרמב"ם פסק כחכמים. וע' שו"ת אחיעזר ח"ב לג, ב ג).

ב. יש אומרים (עפ"י משמעות דברי הרמב"ם) שאמירה לנכרי להטיל מום דינה כגרמא, ואולם מדברי הרא"ש (בב"מ פ"ז ו) הוכיחו שהטלת מום על ידי נכרי אינה אסורה אלא מדרבנן (ע' בשו"ת רעק"א סו"י סד).

דבר שאינו מתכוין; לר' שמעון מותר, וכן פסק שמואל. ודוקא באופן שאינו 'פסיק רישיה ולא ימות' (עתוס'). ולרבי יהודה, וכן פסק רב – אסור.

ג. בכור שאחזו דם; לדברי ר' יהודה, אפילו הולך למות – אין מקיזים לו דם, ואפילו במקום שאינו עושה מום; גזרה מפני שאדם בהול על ממנו, אם תתיר לו עלול לעשות מום (עפ"י פסחים יא:).

לדברי רבי מאיר – יקויז ובלבד שלא יעשה בו מום (שאעפ"י שהוא כבעל מום כעת, אסור להטיל בו מום נוסף. עתוס' סד"ה אילימא).

לחכמים (בברייתא), מותר להקזיז אפילו במקום שעושה בו מום, כיון שהוא כעת בע"מ ואין להקפיד במום נוסף. ובלבד שלא ישחט על מום זה (גזרת חכמים היא אטו מקום שאינו כבע"מ).

כתבו התוס': דוקא כשאחזו דם באופן שימות בלא הקוה, ואפילו אינו מת אלא שאין יכול להתרפא ממחלתו אם לא יעשה בו מום. אבל אם יכול להתרפאות בלא עשיית מום – אינו כבעל מום ואסור להטיל בו מום.

לדברי רבי שמעון מותר להקיז אפילו בעשיית מום, ואף לשחטו על מום זה (כן שנו בבביתא). וכן פסק שמואל.

א. ר"ש מתיר אפילו באופן שיכול להתרפאות ממחלתו ללא מום ואינו נידון כעת כבעל מום, אעפ"כ רשאי להקיז דם כאשר אינו מתכוין להטיל מום ואינו 'פסיק רישיה' – שדבר שאינו מתכוין מותר. ועוד התיר ר"ש (בבביתא) להקיז אפילו במתכוין למום, בזמן שא"א לו להתרפא בלא עשיית מום (עפ"י תוס').

ב. באופן שאין לו רפואה ללא מום, אפשר שלחכמים ור"ש אין איסור לשחטו מן התורה אלא מדרבנן, שהרי הוא בע"מ. אך יתכן שנידון כמום עובר ואסור מהתורה לשחוט עליו (עפ"י תוס').

דף לד

נא. א. המטיל מום בבכור בכוונה – האם יכול הוא או בנו לשחטו?

ב. בהרת שנקצצה – מה דין טהרתו של המצורע?

א. הצורם אוזן בבכור; לדברי רבי אליעזר לא ישחטנו עולמית, גם אם נולד בו מום אחר – קנס הוא כדי שלא יעשה כן. וחכמים אומרים: נולד לו מום אחר – ישחוט עליו, שאין לקנסו אלא על אותו מעשה, הטלת המום, כאילו לא עשה כלום.

א. הלכה כחכמים.

ב. התוס' צדדו לפי תירוץ אחד (עפ"י ספרי) שלר' אליעזר אסור מדין תורה לשחטו על אותו מום עד שיוולד מום אחר, משום 'לא תאכל כל תועבה'. ובתירוץ אחר כתבו שאסמכתא בעלמא היא. וכ"כ הר"ש במסכת נגעים. וכן נקט הרא"ש שאיסור אכילת בכור על מום שהטילוהו בכוונה – מדרבנן (וכ"כ בשו"ת מהרי"ל קג ועוד).

ודעת הרמב"ם (פסוה"מ יח, ה) שהאוכל כזית מקדשים שהוטל בהם מום בכוונה – לוקה משום 'לא תאכל כל תועבה'. יש אומרים בדעתו (עפ"י התו"כ) שדוקא בשאר קדשים אבל בבכור אין בו איסור תורה (ע' מהריט"א אות מג; קהלות יעקב כט. וע' גם בשו"ת פרי יצחק ח"א מ ד"ה שוב; חו"א כד, ד).

ג. נראה שהמטיל מום בבכור של אדם אחר, וכן ישראל שהטיל מום בבכור והרי אינו שלו אלא מיועד להינתן לכהן – לא קנס בזה ר' אליעזר שלא לשחטו עולמית, שאין לקנסו ולהפסיד את בעליו משום שאדם אחר עבר איסור. ואולם על מום זה שנעשה בו, אינו נשחט (עפ"י שו"ת פרי יצחק ח"א לט; חדושים ובאורים ה, יג).

ויש אומרים (ע' מהריט"א אות מג, ועוד) שאם ישראל הטיל מום בבכור של כהן – לא קנסו חכמים כלל, ויכול להישחט על אותו מום. ודוקא בגוי או בקטן אסרו כדלהלן, אבל בישראל גדול אין לגזור, שאין לחוש לעבריינים במזיד. ויש חולקים על דין זה, וכפי שהסיק לדינא בשו"ת פרי יצחק (סם), וכן נקט לעיקר בשו"ת אחיעזר (ח"ב לג, ז), וכן בספר חדושים ובאורים (ה, יג). ואולם בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א ר) משמע שנקט להלכה כמהריט"א להתיר כשישראל גדול הטיל בו מום, שאינו שלו, ולא קנסו אלא לכהן שהוא בעליו.